

Київський національний університет будівництва і
архітектури

МЕТОДИ (СПОСОБИ) ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БУФЕРНИХ ЗОН ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

18.00.04 – Містобудування та ландшафтна архітектура

Мацьоха Аліна Сергіївна
Науковий керівник д. арх. Устінова І.І.

Київ 2021

МЕТА, ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розробка способів ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини, задля їх збереження та забезпечення комфортного перебування у цьому просторі людей, що сприятиме підвищенню як культурного рівня громади, так і соціально-економічного рівня країни.

Об'єкт дослідження – буферні зони об'єктів культурної спадщини України.

Предмет дослідження – способи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини.

ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поставлена **мета** зумовила виконання **завдань**, серед яких виконані такі:

Зокрема, у 1-му розділі дослідження «Теоретичні та правові засади ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» було встановлено методологічну базу дослідження, яка ґрунтується на

- фундаментальних працях у галузі архітектури та містобудування Ю.М.Білоконя, В.М.Вадімова, М.М.Дьоміна, В.І.Єжова, В.В.Куцевича Т.Ф.Панченко, Ю.Г.Рєпіна, В.О.Тімохіна, І.О.Фоміна, Г.Й.Фільварова, Б.С.Черкеса, а також
- методологічних аспектах реновації, реставрації, реконструкції міського середовища, які подано у працях М.В.Бєвза, М.М.Габреля, Г.О.Осиченко, А.М.Рудницького, О.С.Слєпцова, В.І.Проскуракова, Н.М.Шебек.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФ. КОРОТУН І.В.

Грунтовним дослідженням буферних зон займалась Коротун І. В. У своєму дослідженні автор виявила, що вперше поняття «буферна зона» було включено до «Оперативного керівництва з імплементації Конвенції про Всесвітню спадщину» у 1977 році (розділ IV), а у сучасній практиці воно використовується у редакції 2012 Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, а саме: *«Буферна зона визначається, як охоронювана територія, яка призначена для забезпечення додаткового рівня захисту об'єктів всесвітньої спадщини»*. Коротун І. В. визначила, що буферною зоною слід охопити безпосереднє оточення пам'ятки, важливі візуальні перспективи та інші території чи фізичні атрибути, істотні для сприйняття, забезпечити належний стан та захист пам'ятки від шкідливого впливу довкілля. Розмір буферної зони визначається у кожному конкретному випадку за допомогою визначних механізмів

ПОДАЛЬШЕ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснено також **аналіз теоретико-правової бази дослідження в історичному аспекті**

- ❖ як методологічну базу було використано матеріали міжнародних інституцій, зокрема Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: настанови міжнародних конвенцій, меморандумів і постанов; номінаційні досьє об'єктів, включених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; текстові та графічні матеріали; менеджмент-планів та весь масив доступних матеріалів за тематикою дослідження, що оприлюднені на офіційному сайті ЮНЕСКО. ;
- ❖ визначено **кількість об'єктів** у яких фіксовані межі власних територій та буферних зон об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як в Європі так і в Україні;
- ❖ наведено показники концентрації об'єктів Всесвітньої спадщини та виведено низку критеріїв відбору об'єктів для проведення дослідження, а також здійснена їхня характеристика;
- ❖ проведено аналіз зарубіжної та вітчизняної практики ландшафтної організації та впорядкування території в межах буферних зон задля збереження об'єктів культурної спадщини та історичних ареалів в цілому;
- ❖ виявлено фактори та умови, що впливають на формування та сталий розвиток буферних зон об'єктів культурної спадщини.

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО АНАЛІЗУ

- ❖ Чітко визначена буферна зона;
- ❖ Функціональне переосмислення території згідно викликам сучасного міста;
- ❖ Є осередком ділової, туристичної та підприємницької діяльності;
- ❖ Загроза знищення історичного середовища;
- ❖ Порушення паритетності природньо-штучного балансу середовища

В УКРАЇНІ 6 ІЗ 7 ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО МАЮТЬ ЧІТКО ВИЗНАЧЕНІ БУФЕРНІ ЗОНИ

- 1) Київ Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра (внесено у 1990 р.)
- 2) Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів;
- 3) Ансамбль історичного центру м.Львів (1998 р.)
- 4) Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора (2013)
- 5) Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі,;
- 6) Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи (єдиний природний об'єкт у списку Всесвітньої спадщини)

Окрім транскордонного – Геодезична дуга Струве, який належить 10 країнам, з яких у жодній не визначено його комплексні охоронні зони

А ТАКОЖ 5 ІЗ 17 ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В TENTATIVE LIST, ЩО МАЮТЬ ВИЗНАЧЕНІ БУФЕРНІ ЗОНИ

- 1) Історичний центр м. Чернігів, IX – XIII століття (1989 р.);
- 2) Культурний ландшафт каньйону у Кам'янці-Подільському (1989 р.);
- 3) Історичний центр і порт м. Одеса (2009 р.);
- 4) Бахчисарайський палац кримських ханів (2003 р.);
- 5) Історичне середовище столиці кримських ханів у місті Бахчисараї (2012 р.).

ФАКТОРИ І УМОВИ ЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БУФЕРНИХ ЗОН ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Аналіз теоретичної бази та історичного підґрунтя формування буферних зон дозволив нам визначити основні фактори впливу та умови ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини:

- ❖ **морфологічний** (спосіб виявлення структурних елементів міста);
- ❖ **антропогенний** (результат безпосереднього впливу людини на навколишнє середовище, що приводить до порушення природних екосистем);
- ❖ **екологічний** фактор (природна складова ландшафту виступає при цьому в якості ресурсної частини антропогенного ландшафту із тенденцією постійного скорочення та деградації)
- ❖ **соціальний** (соціальні чинники відображають загальні настрої населення, міський устрій правління, темп життя мешканців міста, їх інтереси та менталітет);
- ❖ **економічний** (якісні зміни «інвестиційного клімату» по відношенню до тих фрагментів міського простору, де в результаті проведення ландшафтних перетворень створюються умови для підприємницької активності населення в більш комфортних з точки зору екології та естетики)

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛО АПРОБОВАНО:

на III-й науково-практичній конференції КНУБА «МІСТОБУДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (Київ, 2021)

тема доповіді:

«Планувальне впорядкування буферних зон як метод збереження об'єктів культурної спадщини в умовах урбанізації»;

Була розглянута проблема диспропорційного містобудівного розвитку та загроза занепаду історичного середовища.

Для вирішення цього питання нами були запропоновані заходи щодо функціонального переосмислення та планувального впорядкування буферних зон об'єктів культурної спадщини із застосуванням методів контекстуального проектування та просторової акупунктури.

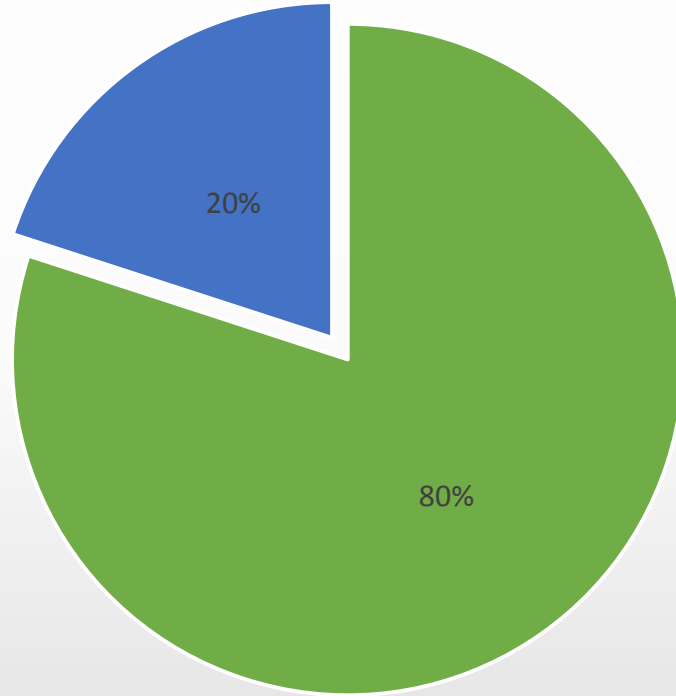
Також увага фокусувалася на тому, що існуюча система регулювання містобудівної діяльності в межах буферних зон об'єктів культурної спадщини перебуває в процесі розвитку. Так як, у 2018 році були внесені зміни до закону «Про охорону культурної спадщини», де було оптимізовано правила щодо управління, охорони та діяльності в межах охоронної зони.

У 2-му розділі «Методика дослідження ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» були визначені основні конфлікти; принципи, засоби та методи, а також для подальшого аналізу були обрані 3 принципово різних території для апробації результатів нашого дослідження, а також визначення уніфікованої системи ландшафтної організації в залежності від функціонального призначення територій.

- 1) Об'єднана буферна зона об'єкта «Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра» (статус ЮНЕСКО)
- 2) Буферна зона культурного ландшафту каньйону у Кам'янці-Подільському (статус очікування/Tentative List);
- 3) Буферна зона історичного центру і порту в м. Одеса (статус очікування/Tentative List);

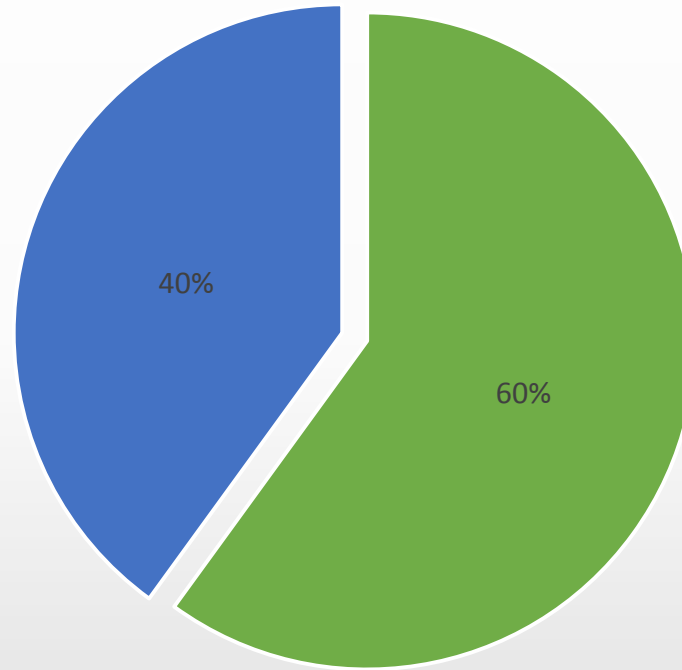
Вищезазначені буферні зони були обрані за співвідношенням природно-штучного наповнення цих територій.

Буферна зона культурного ландшафту каньйону у Кам'янці-Подільському

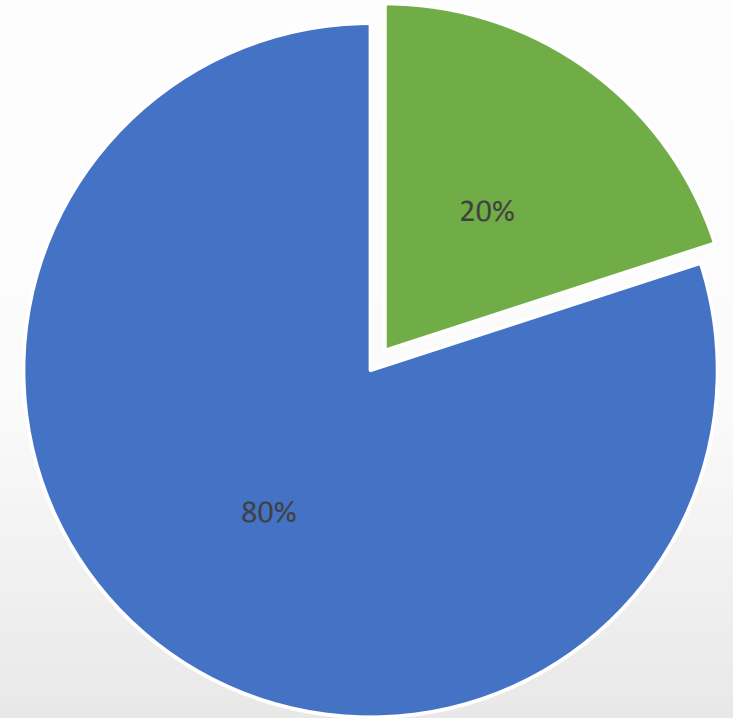
■ Природній ландшафт ■ Міське середовище

Буферна зона об'єкта «Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра»

■ Міське середовище ■ Природній ландшафт

Буферна зона історичного центру і порту в м. Одеса

■ Природній ландшафт ■ Міське середовище

2.1. Конфлікти та тенденції їхнього впливу на структуру буферних зон об'єктів культурної спадщини.

- Перша група конфліктів пов'язана з екосистемою міста:
 - 1) Конфлікт між використанням територій та їх потенційних можливостей;
 - 2) Конфлікт між транспортом та людиною;
 - 3) Конфлікт між штучним та природнім середовищем.
- Друга група конфліктів стосується часового аспекту:
 - 1) Конфлікт між формою ландшафту та часом;
 - 2) Конфлікт між старим та новим.
- Третя група конфліктів стосується соціальної сфери:
 - 1) Конфлікт між індивідуальним та громадським
 - 2) Конфлікт між архітектурним об'єктом та середовищем

2.2. Принципи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини.

Принципи за дослідженням Коротун І. В.

- принцип прерогативи збереження автентичності і цілісності об'єкту всесвітньої культурної спадщини та його контекстного оточення;
- принцип збереження автентичності і метричної співрозмірності історичної і сучасної забудови та планувальної структури буферних зон об'єктів культурної спадщини;

Принципи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини за результатами наших досліджень

- принцип гуманізації;
- принцип екологізації;
- принцип гармонізації;
- принцип спадкоємності;
- принцип домінантності одного з факторів;
- принцип циклічності сталого розвитку.

2.3. Засоби ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини

Задля створення уніфікованої системи дизайн-коду ландшафтної організації буферних зон ми поділили їх на 2 групи та систематизували:

Перша група – штучні елементи ландшафтного дизайну:

- 1) Типові комбінації об'єктів та профілі середовища (типові профілі та елементи)
- 2) Поверхні та їхні матеріали
- 3) Візуальна комунікація та навігація
- 4) Архітектурні елементи (лавки/смітники/боларди/паркани)
- 5) Освітлення

Друга група – природні елементи ландшафтного дизайну:

- 1) Рослинність (групи/солітери/різновиди посадок);
- 2) Водойми (штучні/природні)

2.4. Методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини

- 1) Візуальний (здоров'я населення/якість середовища/сприйняття);
- 2) Традиційність/доцільнісний (соціум/культура/звички/реновація);
- 3) Морфологічний (історія/розвиток/сучасність);
- 4) Екологічний (клімат/конфлікти).

У 3 розділі «Наукові засади ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» ми розробляємо комплексну модель ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини на основі обраних нами об'єктів, а також розробимо рекомендації щодо управління сталим розвитком буферних зон.

На сьогодні у процесі розробки практична частина нашого дослідження. А також:

- на базі наших досліджень розробляються плани сталого розвитку історичних охоронюваних територій таких міст як Олика, Луцьк та Володимир-Волинський.
- В процесі розробки модель розвитку історичного центру буферної зони м.Одеси.
- Розробляється універсальний дизайн-код ландшафтної організації українських парків, на базі програми офісу президента щодо європейської інтеграції.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ